

Иван Вазов - "Апостолът в премежdie" (анализ)

Публикувано от Simonsita на 18.04.2010

Иван Вазов - "Апостолът в премежdie"

Силата на духа, разкрита чрез образа на Апостола

Личността на Васил Левски вълнува поколения българи. И днес всеки по своему открива своя Левски и носи образа му в сърцето си като необходима духовна мяра. Много са учените, които изследват живота и историческото дело на Дякона, но пълнокръвният образ на Апостола на българската свобода е изваян от словото на поета и писателя Иван Вазов. На Левски той посвещава редица творби -одата „Левски" от цикъла „Епопея на забравените", страници от повестта „Немили-недраги" (XI глава), разказите „Чистият път", „Из кривините", „Апостолът в премежdie". В представата ни Левски живее такъв, какъвто го е създал Вазов - мъжествен, смел до безразсъдство, дързък и самоуверен, но скромен във всекидневните изпитания на отдадения му на революцията живот.

Разказът „Апостолът в премежdie" разкрива един от многобройните случаи на „премежdie", с каквито е изпълнено неговото ежедневие при обиколките му из България. В основата на творбата стои истинска случка от 1871 г. Обикнат похват от Вазов е точното назоваване на мястото и времето на действието, с което постига достоверност на повествованието. В литературната творба винаги присъства художествена измислица. Затова разказаното не е история, а образът на Левски е плод на авторовото въображение, изграден със средствата на художествената литература.

Самото заглавие на разказа подчертава характера на случката - тя е интересна, изпълнена с напрежение, което расте постепенно. Действието се развива през юни, на една от най-оживените софийски улици. Още първото изречение създава усещане за някаква опасност: „През един хубав юнски ден в нея година из конашката порта излязоха вкупом няколко заптиета, спряха се на малкото мегданче там, по-шушукаха си няколко време, па се пръснаха по разни посоки." Явно е, че на заптиетата е възложена тайна задача - те „шушукат". Сред тях се откроява Али чауш - „чернокож, брадат, с грубо и подпухнало лице турчин". Чрез символиката на черния цвят писателят създава представа за нещастие, мрак, безнадеждност, за робство. Действията на турчина издават безпокойство, всеки жест говори за тревожна напрегнатост: „като се вглеждаше внимателно...", „попипа машинално револвера си".

Краткият диалог между Али чауш и заптието разкрива, че турската полиция издирва много опасна личност. Последвалото описание на Левски е точно и конкретно: „около двацет и пет годишен, рус, сивоок, мършав, средна ръст и с черно сако". С това описание Вазов цели не толкова да създаде представа за външността на Апостола, колкото да изрази неприязненото отношение на

турчина към Левски, желанието му по-скоро да бъде заловен опасният враг на турската империя. Авторът прекъсва повествованието, за да запознае читателя със собствената си представа за образа на Васил Левски в едно свое образно отклонение: „неустрашимият апостол“, „винаги дързък и безстрашлив до безразсъдство“, „самоуверен, може би верующ в звездата си“. Конкретна е задачата, с която Апостола пристига в София-учредяване на комитет. Личността на неустрашимия революционер всява страх у турците: „Софийската полиция, предизвестена телеграфически от пловдивската за това, беше цяла на крак. Рояци заптиета бяха пуснати за него.“ Всички са нащрек, следят и подозират всеки българин. Не е случаен фактът, че „най-живият и съобразителният от тях“ - Али чауш, е начело на акцията за залавянето на Левски. Безстрашният Апостол не се укрива и не търси спокойно място за себе си - той дори не по-дозира, че е „подушен“.

За да подчертае явното превъзходство на Левски над врага, Вазов разкрива обикновеното в характера на своя герой не чрез някакво изключително събитие в живота му. Писателят защитава качествата на Апостола в една ситуация, в която на пръв поглед не се случва нищо опасно - няма стрелба, няма преследване, няма схватка между враговете. Той разкрива достойнствата на героя, поставяйки го в ситуация, изпълнена с психологическо напрежение, като съпоставя поведението му с това на другите герои.

Напрежението в Илчовото кафене нараства, когато влиза Али чауш. Той се обръща към Илчо кафеджията и започва да описва Дякона. Именно в този момент се разкрива необикновената личност на Апостола, който запазва пълно самообладание. Поведението на останалите българи в кафенето е различно. Собственикът остава безразличен и спокоен, продължава да върши работата си - той не познава Левски. Чиракът не успява да запази спокойствие: „Ръката на чирака затрепери, бръсначът се затресе в нея, като че иска да падне. Лицето му прежълтя от страх! Бедното момче познаваше, че бръсне...“ Подобното описание говори за страха, обзел младежа. Страх се изписва и върху лицето на едрият българин с френски дрехи - Ковачев. Побледнялото му лице привлича погледа на Али чауш, който пита: „Какво си ти, Христо ефенди? Болен ли си бил?“ Обърканият, несвързан отговор на Христо Ковачев явно разкрива пълна липса на самообладание и паника: „Ба... Али чауш... Да... Не!“ Всички се страхуват за Апостола, защото обича този, който рискува живота си за свободата.

На този фон контрастно се откроява поведението на Левски. Той запазва присъствие на духа: „Нито една жила не трепна по него, нито едно вълнение не пропъпли по ледената му физиономия. Това необходимо, извън човешко самообладание го не напускаше и в най-страшните опасности, с които беше насеян неговият невероятен, премеждлив живот.“ Умело подобрите епитети при портретното описание: „ледената“, „извън човешко“, подчертават силата на неговия характер. Той не издава чувствата си нито с жест, нито с мимика. Макар да знае, че ще привлече вниманието на турчина, със спокоен ободряващ тон прави забележка на чирака: „Момче, дръж хубаво бръснача, че ще ме порежеш.“ Силата му идва от вътрешната увереност, че народното дело, на което се е посветил, е свято, и той трябва да изпълни своята мисия докрай. Самоувереният Али чауш „неволно“ се обръща към Апостола - той и не предполага, че преследваният може да не се крие от него. „Най-живият и съобразителният“ се оказва невнимателен, не наблюдателен, глупав. Авторът категорично подчертава моралното превъзходство на Левски и победата му в стълкновението с врага. Чрез отношението си към Апостола Вазов изразява своето възхищение и преклонение пред делото му.

Поведението на Дякона е пример за Ковачев. То му помага да преодолее страха и сред тревожните му мисли проблясва една - турчинът обича да пие. Али чауш приема почерпката, а Ковачев си мисли, че опасността е преминала: „Сега е минутата да изфиряса, без да го сетят.“ Опитният революционер обаче знае, че прибързаното действие ражда подозрение. Спокойно и бавно, без излишни движения, става от стола и се обръща „право към турчина“. Напрежението в разказа достига своя връх, защото преследваният и преследвачът застават очи в очи: „Сивите,

ясни, спокойни очи на Апостола се срещнаха с Алиовите. "Читателят изживява напрежението на Ковачев, на когото косите „щръкват" от ужас. В критичната ситуация Левски отново показва умението си да запазва самообладание. Поздравява и спокойно излиза от кафенето, за да продължи апостолската си дейност.

Поредното преमेждие е преодоляно с изключителна смелост и самообладание. Духът на Левски е несломим, затова турската полиция е надхитрена. Той дори успява да се подиграе на поробителя, вече в нова роля, минавайки през чаршията, за да продава въглища.

Случката в разказа доказва, че побеждава духовната, а не грубата сила. Побеждава този, който е посветил живота си на свят идеал -свободата на родината. Образът на Левски, превърнал се в легенда, остава пример за нас, българите, със своя непобедим дух и висока нравственост.